

להפוך את עזה לשיעור אזורי ובינלאומי

מאת ד"ר דורון מצא

מבט מבס"א מס' 2,030, 15 במאי 2021

תקציר: על ישראל להמיר את דרך הביניים בה נקטה מאז השתלטות חמאס על רצועת עזה ב-2007 באסטרטגיה החותרת להכרעה מוחלטת.

האסטרטגיה הישראלית מאז השתלט חמאס על רצועת עזה ב-2007 נשענה על הניסיון לצמצם את חסרונותיו של המצב שנוצר. כיבושה מחדש של הרצועה לא עמד על הפרק לאחר ההתנתקות החד-הצדדית כשנתיים קודם לכן, מה גם שנטילת אחריות לגורלה של אוכלוסייה פלסטינית בת למעלה ממיליון וחצי נפש היה רעיון שישראל סלדה ממנו. בנסיבות אלה נתפסה הכרה דה-פקטו בחמאס כגורם האחראי על החיים השוטפים והסדר הציבורי ברצועה כחלופה הפחות גרועה.

עם זאת, ההכרה בצורך לצמצם את פגיעתו הרעה של ארגון הטרור דחפה את ישראל לקיים מדיניות מתמשכת של "מצור" על הרצועה שנועדה לאפשר את המשך שליטתו האזרחית של חמאס תוך ניטור ושליטה ביכולותיו הצבאיות. הייתה זו מדיניות של אין ברירה, וישראל ניסתה להפיק ממנה את המירב באמצעות בידול ופיצול בין עזה לבין יו"ש ויצירת שתי ישויות פלסטיניות יריבות שתחלשנה את המערכת הפלסטינית וכוח ההיזק שלה. בפועל יצרה מדיניות זו מציאות מורכבת: היא הפחיתה את פוטנציאל הנפיצות הגבוה ברצועה, אפשרה כתוצאה מכך התמודדות יעילה יותר עם התעצמות חיזבאללה והתבססות איראן בסוריה, אך יחד עם זאת גרמה חוסר יציבות כרונית שבאה לידי ביטוי לא רק בהמשך התעצמותו של חמאס אלא אף בשלושה סבבי לחימה גדולים (עופרת יצוקה, עמוד ענן, צוק איתן) וזה שהצטרף אליהם בימים האחרונים (שומר החומות). כל אחד מהם, לצד גילויי אקטיביזם נוספים של חמאס (כ"מערכה על הגדר" לפני כשנתיים), המחיש את הבעייתיות שבאימוץ אסטרטגיה שאינה חותרת להכרעה ברורה אלא משמרת מציאות ביניים המאלצת את שני הצדדים להלך בין הטיפות, דבר שלעיתים חייב את ישראל להירטב.

אף מהלכי ה"הסדרה" בשנתיים האחרונות, והעסקה של כסף תמורת ביטחון, לא השיגו את מלוא יעדיהם מאחר ולא שברו את ההיגיון מאחורי משחק החתול והעכבר בין חמאס לבין ישראל. חמאס ראה ב"הסדרה" אמצעי ליצירת פעולות טרור מוגבלות במציאות של "רגיעה" - כביכול, ואילו ישראל לא הלכה עד הסוף מבחינת שחרור "המצור" והנעת מהלכים כלכליים ארוכי טווח ברצועה על מנת שלא לאפשר לחמאס להתחזק יתר על המידה. וכך הגיעה ישראל לסבב אלים נוסף מול חמאס, שפרץ לא בגלל ירושלים שהייתה לכל היותר טריגר, אלא בשל החלטה מודעת של חמאס לייצר מפגן "התנגדות" ענק על רקע שני תהליכים מקבילים: התהליך הפרגמטי-תועלתני

במזרח התיכון בעשור האחרון שהביא להסכמי אברהם ולדחיקת העניין הפלסטיני מסדר היום, ומולו ההבנה שההקשר המערכתי משתנה לרעת ישראל בעיקר בשל מדיניותו הפייסנית של הממשל האמריקני החדש כלפי איראן ונטישתו את ידידותיה המסורתיות של ארצות הברית במזרח התיכון בכלל, ושותפי ישראל להסכמי אברהם בפרט.

בנסיבות אלה מעמיד העימות הנוכחי את ישראל בפני דילמה קשה: האם להמשיך באסטרטגיה שהביאה להישגים מוגבלים ולתקופות של שקט יחסי בצל מציאות של עימות כרוני, או להמירה באסטרטגיה החותרת להכרעה מוחלטת. גישה זו נעדרה לחלוטין מהשפה האופרטיבית הישראלית בעשורים האחרונים (למעשה מאז מלחמת אוקטובר 1973). היא הומרה על-ידי הממסד הפוליטי, הצבאי והביטחוני בגישה "אין ניצחון" ו"אין הכרעה" שהסתפקה באסטרטגיה שביקשה להימנע מכיבוש הרצועה וניהלה מערכות צבאיות מהאוויר תוך מודעות למוגבלותן האופרטיבית. לפיכך הסתיימו כמעט כל המערכות במעין-תיקו בין ישראל לבין חמאס, דבר ששימר את המציאות של "לא פה ולא שם". העובדה שכופת ברזל נכנסה לשימוש ואפשרה להקטין את פוטנציאל הנזק של חמאס יצרה מרחב אפשרויות לניהול מערכות בשלט-רחוק ולהימנעות מכניסה קרקעית לרצועת עזה.

בנסיבות אלה אין לישראל את הפריזוילגיה להתמיד בדרך ביניים שאינה מתכתבת עם רוח הזמן ורוחות השינוי באזור, ועליה לאמץ אסטרטגיה הרואה את העימות הנוכחי לא רק במונחי משבר אלא כהזדמנות לעצב מחדש את כללי המשחק: לא רק נוכח חמאס אלא אף כלפי גורמים עוינים באזור (מאיראן וחזבאללה ועד הרשות הפלסטינית וגורמים קיצונים בקרב ערביי ישראל) ושחקנים בינלאומיים ידידותיים-לכאורה (כאיחוד האירופי וארצות הברית – המקפידה בימים אלה לנסח את הודעותיה כלפי המתרחש באזור בשפה "שוויונית") החייבים להפנים את גבולותיה של ישראל.

בהיבט זה, על הלחימה ברצועה להפוך ממערכה שתסתיים בעוד ויכוח פרשני על תוצאותיה הבלתי החלטיות למערכה שתסתיים בהכרעה של ממש. הכרעה כזו משמעותה פירוק מסגרות הלחימה של חמאס ויצירת מציאות קשה ברצועה שתהווה שיעור חשוב ומרתיע עבור אויבים וידידים כאחד לגבי גבולות סובלנותה של ישראל, ובעיקר לגבי קוויה האדומים והמחירים הכרוכים בחצייתם. שינוי שכזה מחייב מהלך קרקעי עמוק העלול לגבות מחיר אנושי שישראל ביקשה לצמצם בעשורים האחרונים, אך גם ובעיקר שינוי תפיסתי המתבטא בנכונות להיכנס לאזור מוחלטות אופרטיבי המייצר סימני שאלה לגבי היום שאחרי זזהות גורמי הכוח ברצועה: בין אם המדובר בשרידי המערכת החמאסית המוחלשת ובין אם בגורמים הבינלאומיים שיקבלו על עצמם את המלאכה רבת השנים של שיקום הרצועה מההרס שהמיטה על עצמה במו ידה.

אירועים אתגריים אינם רק משבר ואילוץ אלא אף הזדמנות לפרידה מתפיסות עבר שהיו רלוונטיות בתקופות מסוימות אך איבדו מתקפותן, ובנסיבות מסוימות אף הפכו לאבן ריחיים על עתיד המדינה. עזה, אם כן, צריכה להפוך למשל.

* ד"ר דורון מצא הוא חוקר במרכז בס"א, מילא בעברו תפקידים בכירים במערך המודיעין הישראלי.